

Плевенски исторически четения

Pleven Historical Readings

Регионален исторически музей – Плевен
Regional Historical Museum – Pleven

Издание Publication	От регионалното към националното – минало, настояще, бъдеще From the regional to the national – past, present, future
Том / година Volume / year	III / 2024
Издател / държава Publisher / country	Регионален исторически музей – Плевен, България Regional Historical Museum – Pleven, Bulgaria
Автор(и) Author(s)	Десислава Близнашка-Георгиева Desislava Bliznashka – Georgieva
Институция Affiliation	Регионален исторически музей – Плевен Regional History Museum – Pleven
Заглавие Title	ИЗЛОЖБА „120 ГОДИНИ МУЗЕЙНО ДЕЛО В ПЛЕВЕН И ПЛЕВЕНСКИЯ КРАЙ“ EXHIBITION „120 YEARS OF MUSEUM WORK IN PLEVEN AND THE PLEVEN REGION
Страници Pages	381-391
Постоянен адрес Permanent URL	https://plevenhistoricalreadings.eu/articles/phr-3-381/

ИЗЛОЖБА „120 ГОДИНИ МУЗЕЙНО ДЕЛО В ПЛЕВЕН И ПЛЕВЕНСКИЯ КРАЙ“

Деислава Близнашка – Георгиева

Регионален исторически музей – Плевен

Резюме: Изложба „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“ е част от културният календар на Община Плевен за 2023 г. по проект „Съхранено минало – музеи, история, памет“. Тя е разказ, проследяващ началото и етапите на развитие на организираното музейно дело в града и региона от далечната 1903 г. до днес, когато Плевенският музей е утвърден културен институт с регионална и национална значимост. История изпълнена с интересни събития, обвързана със съдбата на различни личности, изтъкана от труд и желание на няколко поколения специалисти да бъде проучено, съхранено и популяризирано богатото минало на Плевен и Плевенския край. В изложбата се визуализират основните дейности на музея през годините и акцентира върху неговите водещи функции и задачи.

Ключови думи: изложба, музей, история, култура, наследство, Плевен, фонд.

Музеят е дом на артефакти. И обиталище за разкази. Кратки или пространни разкази за миналото ни за магията на природната среда.¹

Проф. Вера Бонева

През 2023 г. Регионален исторически музей – Плевен отбелязва своята 120 годишнина. В резултат на това се зароди идеята за реализиране на изложба „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“.

Концепцията бе насочена в постигане на две основни цели: популяризиране културното историческо и природно наследство

¹ **Бонева, Вера.** Музеят разказва за себе си: една необходима саморефлексия. Музейни летописи. 90 години организирано музейно дело в град Хасково. Регионален исторически музей, Хасково, 2018, с. 165– 173.

на региона и акцентира върху значимостта и спецификата на работа на музейните специалисти през годините пред широката публика. Изложбата е част от културният календар на Община Плевен за 2023 г. по проект „Съхранено минало – музеи, история, памет“² с ръководител д-р Димитър Петров и координатор Десислава Близнашка – Георгиева.

Подготовката продължи няколко месеца. Необходимо време за изследване, развитие на идеята и достигане до момента на експониране. Куратори са специалистите от отдел „Нова и най-нова история“ в Регионален исторически музей – Плевен, подкрепени от целия експертен състав и колегите от Художествена галерия „Илия Бешков“ – Плевен³. Експонирана в двете изложбени фойета в хронологическа последователност тя представя основните моменти в развитието на музейното дело в Плевен и Плевенския край – от началото му през 1903 г. до края на 70-те години на XX в. (табл. 1)⁴ и от изграждане на Плевенската музейна палата до днес (табл. 2).⁵ Откри се официално на 25 май 2023 г. като част от официалната програма за отбелязване на юбилея.

Табл. 1. Топографски опис на изложба „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“. От 1903 до края на 70-те години на XX в.

№	Инв. №	Наименование	Бр.
I Витрина			
1	РД-А1089/1	Законопроект за старините 1909 г.	1
2	Р6040	Печат на Археологическо дружество клон Плевен	1
3	Рд644	Покана на Българско Арх. дружество клон Плевен 01.02.1915 г	1
4	Рд-А1093	Дневник изходяща кореспонденция	1
II Витрина			
1	Рд244/6	Скица на читалище съгласие от арх. Гавърда, Плевен 1893	1
2	Р2465	Конкурсна програма за идейни скици на „Съгласие“	1
3	Р2788	Годишен отчет от настоятелството на дружество „Съгласие“ за 1931 г.	1
III Витрина			
1	В-А-I 1621/6	Родословни дървета на плевенски родове- 3 док.	1
2	В-А-I 1596	Вестник Мизия – Бр.3 06.05.1922 г.	1
	ХГ”Илия Бешков” инв.№ 39	Бюст на Иван Данов	1

² РИМ-Пл. Рег. № АСД-10-100/14.02.2023.

³ РИМ-Пл. Рег. № АСД-10-328/18.05.2023.

⁴ РИМ-Пл. НА 03/а. е. 264.

⁵ РИМ-Пл. НА 03/а. е. 265.

		IV витрина	
1	Сд907	Книга за впечатления от 1957	1
2	В-А-I 1596	Вестник 90 г. Читалище „ Георги Димитров Плевен 08.02.1960г.	1
		V витрина	
		Материали от разкопки в Никопол (1967-1990)	
1		Железен връх от копие	1
2		Желязна шпора	1
3		Бронзов напръстник	1
4		Горна полусфера от кандилници	1
5		Дранкулка детска играчка	1
6		Керамични съдове	3
7		Монети	3
		VI витрина	
1	Ссп.ф1463	Знаме - Първенец от 1979	1
2	Ссп.ф.1894	Покана за откриване на експозиция „Соц. Строителство“ 11.04.1975	1
3	Ссп.ф 1687	Дипляна природа	2
4	Ссп.ф1702	Значки на отдел „Природа“	3
5	П-А-IV-a,72	Таралеж	1
6	П-А-IV-a,354	Черешарка	1
		Музайка „ Ахейци“-открита 1948 г в Улпия Ескус	1

Общо 33 бр.

Табл. 2. Топографски опис на изложба „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“. От изграждане на Плевенската музейна палата до днес

№	Инв. №	Наименование	Бр.
		Втора изложбена зала Табла 23 бр.; 7 рамки с плакати	
		I витрина	
1	Каса „Личен състав“	За статута и сградата на музея	5
2	Сп.ф. №1504	Листовка към плевенското гражданство	1
3	СВ №63	Почетен знак връчен на музейни работници за принос в отбелязване на 1300 годишнина българска държава	1
		II витрина	
1	Сп.ф. №1461	Грамота „Опознай 100 национални туристически обекта, 1986 г.“	1
2	Сд №955 док.	Грамота за принос за качествена и ефективна дейност по издирване и популяризиране на националното богатство	1

№	Инв. №	Наименование	Бр.
3	Сд №656 д.	Грамота от 3.09.1974 г за обществена дейност	1
4	Сд 655	Грамота за първи национален събор на народно творчество	1
III витрина			
1	С сп.ф.1759	Грамота на Окръжен исторически музей от комитета за култура и централния комитет на работниците от полиграфическата промишленост и културен институт	1
2	Св 61	Плакет 1300 г България юбилеен медал 1300 г. България	1
3	Св 62	Плакет 1300 г. България	1
4	неинвентрано	Грамота от общината 2023 г.	1
5	ВО459	Плакет 100 години музейно дело	1
6	неинвентрано	Плакет 120 г музейно дело	1
IV витрина			
1	От специализирана библиотека на РИМ-Плевен	Музейни издания	17
V витрина			
1	От отдела/без инв.№	Теренен дневник на отдел Възраждане	1
2	а.е. 15/№47	Полеви дневник на отдел Археология	1
3	а.е. 34/№69	Открит лист	1
4	а.е.5/№17	Скици на отдел Археология	1
VI витрина			
1		Програма за консервация и експониране на резерват	1
2		Част от облицовка стенна колона от вносен алабастр	
VII витрина			
1	С3651	Прогарам и покана от арх, конф 1980г	2
2	БНА-03 161/1	Покана 90 г музейно дело	1
3	ВО296	110 год. музейно дело	1
4		Покана средновековни скални рисунки	1
5	Сд1383/1	Изложба култова пластика	1
6	ВОМ218	Науч. Сесия 730 години Плевен	1
7	БНА-03-162/1	Науч. сесия 90 год. музейно дело	1
VIII витрина			
1		Грамота и плакет „Златен век” на д-р Димитър Петров	2
2	ВОМ379,380	Сертификат за 3-то място от номинация „Музеен плакат”	2

Общ бр. материали: 54 бр.

Изложбата „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“ се реализира благодарение на научните монографии на музейните експерти проф. Михаил Грънчаров⁶ и Свобода Гюрова⁷, както и на двата тематични библиографски справочници издадени през годините от културната институция⁸.

Фотодокументални табла в хронологическа последователност визуализират началото на организираното музейно дело в Плевен започвайки с основоположната дата 23 март 1903 г., където в салона на дружество „Съгласие“, по инициатива на проф. д-р Парашкев Стоянов⁹, заедно с редица просветни личности и общественици, учредяват Българско археологическо дружество клон – Плевен¹⁰. Базирайки се на фондови документи се представя основна цел от една страна „да издирва, съхранява и изучава паметници от миналото в границите на окръга“, а от друга – „да учреди местен народен музей, да предприема разкопки и научни експедиции за издирване на старини“¹¹.

За популяризиране на археологическите паметници и повишаване интереса към дейността на дружеството периодично се организират излети, „научни и археологически екскурзии“, които са организирани съвместно с Българско туристическо дружество – клон Плевен¹².

В изложбата се представя един сериозен проблем, какъвто се оказва осигуряването на подходящо помещение за канцелария на дружеството и сграда за бъдещия музей. Липсата на съществен резултат през годините принуждава настоятелството да провежда своите заседанията в редица обществени сгради¹³ и частни домове¹⁴.

⁶ **Грънчаров, Михаил.** Историческият музей и музейното дело в Плевен 1903– 1978 г. Плевен: Регионален исторически музей, 2019.

⁷ **Гюрова, Свобода.** Плевенска музейна палата. Хроника на едно съзидание 1981– 1984“. Плевен: Регионален исторически музей, 2007.

⁸ **Кримова, Елисавета. Милко, Аспарухов. Джибов, Любомир.** 90 години музейно дело в Плевен. Био – библиографски справочник. Враца: Исторически музей – Плевен, 1993.

Грънчаров, Михаил. Кримова, Елисавета. Музеите и музейното дело в Плевен и Плевенска област 1993– 2002. Библиография. Плевен: Регионален исторически музей, 2003.

⁹ РИМ-Плевен РАМ 77) CV3 д-р Параскев Стоянов (1871 – 1940 г.) Професор по хирургия, първи старши-хирург на Плевенската болница в периода 1902– 1905 г. Учредител и пръв председател на Българското археологическото дружество – клон Плевен през 1903 г.

¹⁰ **Грънчаров, Михаил.** Историческият музей ..., с. 20 //РИМ-Пл. Рд-А-1096, л. 8 – 9.

¹¹ Пак там, л. 10.

¹² РИМ-Пл. Рд1107/41.

¹³ РИМ-Пл. Рд А 1107/74.

¹⁴ РИМ-Пл. В А III 68.

След много перипетии и седемгодишен извървян път усилията се увенчават с успех. С „царски указ“ на 5 юли 1910 г. Куршум джамия е определена за „Археологически музей“¹⁵ и още на следващата година сбирката от археологически и нумизматични материали са подредени в едно от помещенията на сградата. Изложбата проследява хронологически нейната съдба по време на войните за национално обединение, както и ролята на уредника и Коста Вълев¹⁶. От 1923 г. музейната сбирка „Археологически музей“ минава под опеката на читалище „Съгласие“ и свързан с неуморната работа на Иван Данов и приносят му за събирането и популяризирането на ценни свидетелства за историята на Плевен. Етап, в който музейното дело получава своето достойно обществено признание¹⁷. От една страна тази сграда, макар и не напълно, задоволява нуждите на музея и му дава възможност за едно сравнително добро функциониране, но не позволява да се разкрият експозиции на всички отдели¹⁸. Въпреки всичко е добра основа за създадения през 1952 г. Окръжен народен общ исторически музей. На 7 януари 1953 г. музеят е тържествено открит. „Краеведческият музей“, както го именуват тогавашните вестници, е уреден в музейната зала на читалище „Георги Димитров“ (днес читалище „Съгласие“) със своите два отдела: „Револуционен и Археологически“. Общият музеен фонд включва 4 433бр.¹⁹, а според други автори 4 668.²⁰ От този момент музейното дело в града бележи съществен и нов значим етап в своето развитие. Доказателство за това е твърдението на проф. Грънчаров, че музеят се утвърждава като деен културно-просветен институт с безспорно място в духовния живот на града, но и в специализиран методически и помощен орган на територията на Плевенски окръг²¹.

Така се стига до момента, когато през 1959 г. с решение на ИК на ОНС на Историческия музей е предоставена внушителна с ар-

¹⁵ Грънчаров, Михаил. Историческият музей..., с. 24.

¹⁶ Пак там, с. 26.

¹⁷ Дакова, Нели. Читалище „Съгласие“ и музейното дело в Плевен – В: 150 години читалище „Съгласие“ Плевен, 2019, с. 310–315.

¹⁸ Гюрова, Свобода. Музейното дело в България 1944 – 1951 г. Традиция и начало на успеха. Плевен: Регионален исторически музей, 2006, с. 69 – 105.

¹⁹ Музейното дело в България 1950–1953. Съставител М. Грънчаров. С. Гюрова. Плевен: Регионален исторически музей, 2008, док. 112, с. 276 – 283//ЦДА, ф. 143, оп. 8, а. е. 246, л. 92 – 94.

²⁰ Грънчаров, Михаил. Историческият музей..., с. 45// От 1949 г. до м. януари 1959 г. Плевенски окръг включва следните околии: Плевенска, Ловешка, Луковитска, Никополска, Свищовска, Тетевенска и Троянска.

²¹ Грънчаров, Михаил. Историческият музей..., с. 48.

хитектурата си сграда – Върбеновата къща. Тя за няколко години се превръща в дом на народния музей. Открита на 3 септември 1961 г. новата постоянна експозиция се радва на голям интерес от плевенчани и гости на града²². В трите си раздела – „Археология“, „Етнография“ и „Работническо революционна движение“, представя историята, бита и културата на Плевенския край от най-дълбока древност до 9 септември 1944 г. С разрастване на дейността се усеща необходимост от разкриване на експозиции на всички отдели, а така също от подходящи условия за развитие на специализираните и помощни материали. Всичко това поставя отново на дневен ред въпроса за материалната база на музея²³.

От 60-те година на XXв. насетне, в продължение на повече от три десетилетия се извършва значителна по обхват и обем проучвателска и събирателска работа, провеждат се системни археологически разкопки на римския град Улпия Ескус при с. Гиген²⁴, на античната и средновековна крепост „Сторгозия“, на средновековната крепост „Шишманова кале“ – гр. Никопол, на палеолитното находище край с. Муселиево, праисторическото селище при с. Телиш²⁵.

Изложбата пресъздава и атмосферата при откриване на музейната експозиция „Социалистическо строителство“ на 11 април 1975 г. на адрес бул. „Ленин“ № 16²⁶. Тя е още един безспорен успех за Окръжния исторически музей, откроявайки се със своята научна издържаност, архитектурно – художествено решение и оформление²⁷. Две години по късно през септември 1977 г. Цветан Симеонов, директор на Окръжен исторически музей открива и експозиция „Природа“²⁸.

С обединяването на Окръжния исторически музей и Военно-историческите музеи в Дирекция „Културно-историческо наследство“, бюрото на ОК на БКП решава всички нейни експозиции да се реализират в построената през 1884 – 1888 г. по италиански проект сграда, използвана до този момент като казарма и Школа за запасни офицери. Сградата дава възможност на музейните работници да разполагат с достатъчно площ и с помещения за всички видове музейна дейност. При посещение

²² РИМ-Пл. Сд907, Снег. ф. 215.

²³ Пак там, с. 55.

²⁴ РИМ-Пл. Снег. ф. 1848.

²⁵ Пак там, Анег. ф. 1972, 296.

²⁶ РИМ-Пл. Снег. ф. 1327, 1639, 1640, 1641, 1642.

²⁷ **Грънчаров, Михаил**. Историческият музей..., с. 85.

²⁸ РИМ-Пл. Ссп. ф. 1687.

през декември 1980 г. в Плевен Людмила Живкова, председател на Комитета за култура, одобрява събирането на културно-историческото наследство в един музей. Така се стига до заседание на ОК на БКП на което се взема решение: "От 1.01.1981 г. обявява изграждането на музейния комплекс за юбилеен обект на цялата окръжна партийна организация и на всички трудещи се от Плевенски окръг в чест 1300-годишнината от създаването на българската държава"²⁹. Информационните табла, част от изложбата визуализират резултатът от тригодишен творчески труд на голям колектив от специалисти и художник – оформител автори на новата експозиция. Плевенският музеен комплекс е открит на 21 юни 1984 г. от генералният секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет на НРБ Тодор Живков³⁰.

Експозицията е плод на дългогодишна събирателска и проучвателска работа на територията на окръга. Разположена е на площ от около 8 000 кв. м и с над 10 000 оригинални исторически и природни ценности, които проследяват историческото развитие на Плевенския край, неговата флора, фауна и геоложко минало. Изграден на високо научно и експозиционно равнище, плевенският музеен комплекс се утвърждава като водещ научен и културно-просветен институт, заемащ достойно място в националния духовен живот на страната³¹.

Акцентира се и върху работата през 60-те и 70-те години на ХХв., когато Окръжният исторически музей изгражда и открива няколко музейни обекти с постоянни експозиции. Сред тях са Археологически резерват „Улпия Ескус“ с. Гиген³², Дом – паметник „Вълчитрънска партизанска чета“³³ разположена в землището между Пелишат и Вълчитрън, Къща музей „ген Иван Винаров“³⁴ открита през 1972 г. в парк „Кайлъка“. Визуализира се създадения Възрожденски ансамбъл, открит по повод честванията на 1300-годишнината от създаването на българската държава³⁵ и включените към него 5 къщи – Мръвкова, Първанова, Дачова, Бакърджиева и тази на Мара и Коста Златареви. Сам по себе си той пресъздава живата връзка между минало и съвременност

²⁹ **Гюрова, Свобода.** Плевенска музейна палата..., с. 57– 61.

³⁰ РИМ-Пл., Снег. ф. 1912,1912_1.

³¹ Пак там. с. 358 – 364.

³² РИМ-Пл. Снег. ф. 1848,2060.

³³ Пак там, Рнег.11а.

³⁴ Пак там, Снег. ф. 775, Рнег. Ф 26.

³⁵ РИМ-Пл. Снег. 1734.

и функционира до 1989 – 1990 г.³⁶ Част от музейната сбирка на Историческия музей през годините е и Къща музей Янко Забунув³⁷. Действаща от 6 юли 1988 г. до 2016 г., когато с решение на Общинския съвет³⁸, е извадена като музеен обект от списъка на Дирекцията на Историческия музей в Плевен.

Изложбата представя на плевенчани и гости на града реализираните значителен брой временни и гостуващи изложби през годините. Сред които по своята значимост се отличават „Народни носии и накити от Плевенския край“ (февруари 1988)³⁹, „Лични вещи на Васил Левски“ (80-те години на XX в.)⁴⁰, „Из фонда на отдел Природа“ открита в изложбената зала на градската градина през 1972 г.⁴¹

Отделено е и специално внимание на хората „зад кадър“ реставратори, консерваторите, препараторите работели в музея през годините. Личности с богата практика, без които би било немислимо запазването и съхраняването на културните ценности.

Екипът работел над изложбата акцентира и върху теренните изследвания, които носят романтиката от неизвестността. Дава възможност да се впуснеш в приключение подобно на великите откриватели и да преодоляваш трудности в името на науката. Много често изследователската работа на терен включва елементи на приключение, детективски разследвания, спорт. Те водят след себе си много непредвидени ситуации, някои от които леко комични, а други свързани със сериозни инциденти⁴².

Лицето на всеки музей е неговата експозиция. Създаването ѝ обаче е един цялостен творчески процес в който вземат участие всички музейни работници⁴³. Затова и в изложбата е отделено специално място за тях, където са представени в работна среда⁴⁴ и в свободното си време⁴⁵.

Не на последно място се представя и друг важен момент от

³⁶ Грънчаров, Михаил. Историческият музей..., с. 81 – 93.

³⁷ РИМ-Пл., Рсп. Ф 181.

³⁸ Протокол № 14/28.07.2016 г. и Решение № 274 на Общински съвет – Плевен (23.01.2023). <https://obs.pleven.bg/bg/posts/view/6189>.

³⁹ РИМ-Пл. Снег. ф. 1208.

⁴⁰ РИМ-Пл. Снег. ф. 1990.

⁴¹ РИМ-Пл. Снег. ф. 60.

⁴² Ръководство на теренна работа. Станимира Делева, <http://uni-sz.bg/truni11/wp-content/uploads/biblioteka/file/TUN110044013.pdf> (последно посещение 23.01.2024).

⁴³ <https://museite.com/index.php/library/museums-museology-book/34-museini-expozicii> (24.01.2024)

⁴⁴ РИМ-Пл. Снег. ф. 592, 786.

⁴⁵ Пак там, Снег. ф. 1149а, 1152, 2057, 1149/Б.

развитието и усъвършенстване на Регионален исторически музей – Плевен – научно – изследователската дейност и домакинството му в редица тематични и юбилейни научни форуми.⁴⁶ Възможност за успешна социална среда, трибуна на млади и утвърдени учени за споделяне на наблюдения, разсъждения и изследвания върху политическите, стопанските, социалните и културните ефекти. Резултатът е видим. Създават се условия за успешно сътрудничество, партньорство и съвместна дейност.

Без да претендира за пълна изчерпателност изложбата „120 години музейно дело в Плевен и Плевенския край“ за кратко време се утвърди като един увлекателен и значим творчески продукт. Успешен инструмент предизвикал интерес не само сред музейната гилдия, но и сред широката публика. Помощно средство за обогатяване възгледите, възприятията и отношението на хората към местното културно – историческо и природно наследство и възможност за завръщане към корените им.

⁴⁶ РИМ-Пл., Снег. ф. 1685, Снег. ф. 1842, Снег. ф. 2165.

EXHIBITION „120 YEARS OF MUSEUM WORK IN PLEVEN AND THE PLEVEN REGION

Desislava Bliznashka – Georgieva

Regional History Museum – Pleven

Abstract: The exhibition „120 Years of Museum Work in Pleven and the Pleven Region“ is part of the cultural calendar of the Municipality of Pleven for 2023 under the project „Preserved Past – Museums, History, Memory.“ It is a narrative that traces the beginnings and stages of development of organized museum work in the city and the region since the distant year of 1903 until today, establishing the Pleven Museum as a recognized cultural institution with regional and national significance. The history is filled with interesting events, intertwined with the fate of various personalities, woven together by the efforts and desire of several generations of specialists to research, preserve, and popularize the rich history of Pleven and the Pleven Region. The exhibition visualizes the museum’s main activities over the years and emphasizes its leading functions and tasks.

Keywords: exhibition, museum, history, culture, inheritance, Pleven, fund.

Десислава Близнашка-Георгиева

Ръководител отдел „Нова и най-нова история“

Регионален исторически музей – Плевен

Плевен, ул. „Стоян Заимов“ № 3

E-mail: d.georgieva@rim-pleven.com